

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської підготовки
Кафедра публічного управління та
менеджменту природоохоронної
діяльності

Магістерська кваліфікаційна робота

на тему: Принципи "Блакитної економіки" в управлінні
береговою зоною України

Виконав студент 2 курсу групи МПУ- 18
спеціальності 281 Публічне управління
та адміністрування
Галашко Микита Олексійович

Керівник д.е.н., проф.
Рубель Олег Євгенович

Консультант _____

Рецензент ІПРЕЕД НАНУ д.е.н., проф.
Андрєєва Н.М.

Одеса 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської підготовки
Кафедра публічне управління та менеджменту природоохоронної діяльності
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач

кафедри Павленко О.П.

“28” жовтня 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Галашко Микити Олексійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Принципи "Блакитної економіки" в управлінні береговою зоною України

керівник роботи Рубель Олег Євгенович, д.е.н., проф.,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від від “18” жовтня 2019 року № 235-С

2. Строк подання студентом роботи 09 грудня 2019 року

3. Вихідні дані до роботи Статистичні данні, нормативні та правові положення щодо розвитку блакитної економіки України

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Імплементация інтегрованої морської політики Європейського Союзу та «блакитне зростання»; шляхи імплементации «блакитного зростання» в морську транспортну галузь; впровадження механізмів плати за екосистемні послуги для забезпечення «блакитного зростання» берегової зони України

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 28 жовтня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1.	Робота з літературними джерелами	28.10.19-03.11.19	90	відм.
2.	Робота над розділом 1 «Імплементация інтегрованої морської політики Європейського Союзу та «блакитне зростання»»	04.11.19-13.11.19	90	відм.
3.	Робота над розділом 2 «Шляхи імплементации «блакитного зростання» в морську транспортну галузь»	14.11.19-23.11.19	90	відм.
4.	Рубіжна атестація	18.11.19-23.11.19	90	відм.
5.	Робота над розділом 3 «екосистемні послуги для забезпечення «блакитного зростання» берегової зони України»	24.11.19-06.12.19	90	відм.
6.	Оформлення роботи	06.12.19-09.12.19	90	відм.
7.	Здача роботи на кафедрі	09.12.19	90	відм.
8.	Перевірка на плагіат	09.12.19-12.12.19	90	відм.
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)		90	відм.

Студент _____ **Галашко М.О.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Актуальність теми. Блакитне зростання - це довгострокова стратегія по підтримці сталого зростання у морському секторі. Вона визнає, що моря та океани є стимулами для європейської економіки з великим потенціалом для новаторства та зростання. Інтегрована морська політика є внеском до досягнення завдань стратегії Європа 2020 по розумному, стійкому та інклюзивному зростанню. 'Блакитна економіка' включає 5.4 мільйонів робочих місць та має загальну вартість майже 500 млрд. Євро на рік. Однак, можливе подальше зростання у ряді напрямків, визначених у стратегії: прибережний туризм, аквакультура, блакитна енергія, блакитна біотехнологія, розробка морського дна.

Незаперечна роль аквакультури у підвищенні життєвого рівня населення спонукає вчених до опрацювання концептуальних засад її становлення й переходу до динамічного розвитку в сучасних умовах. В основі сучасної вітчизняної методології регулювання аграрного сектора лежать праці В. Бодрова, П. Гайдуцького, В. Галушко, В. Гесця, О. Гойчук, А. Діброви, С. Кваші, М. Корецького, М. Латиніна, І. Лукінова, Ю. Лупенка, І. Малого, П. Макаренка, О. Могильного, Б. Панасюка, П. Саблука, О. Шпичака, В. Юрчишина та інших. Мета і задачі дослідження. Є обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних засад, а також розробка практичних рекомендацій щодо формування управлінських механізмів «блакитного зростання» економіки України.

Реалізація мети роботи обумовила наступні завдання дослідження: визначити основні категорії та поняття «блакитної економіки» та особливості економічного механізму екологічного регулювання, як передумови стійкого розвитку; розробити шляхи імплементації інтегрованої морської політики Європейського Союзу та «блакитне зростання» в Україні, запропонувати шляхи імплементації «блакитного зростання» в морську транспортну галузь; забезпечити впровадження механізмів плати за екосистемні послуги для забезпечення «блакитного зростання» берегової зони України.

Об'єктом дослідження є комплекс теоретичних і прикладних аспектів провадження «блакитного зростання» в економіці України для умов берегових зон та територій.

Предметом дослідження є основні умови та процедури формування і реалізації ефективної політики «блакитного зростання» в економіці України для умов берегових зон та територій.

Методи дослідження. Були використані як загальнонаукові методи наукового пізнання, так і спеціальні методи економічних досліджень. Монографічний та історичний методи було використано при аналізі етапів формування та розвитку ринку органічної продукції. Системно-структурний аналіз було використано при визначенні галузевої й територіальної структури органічного виробництва.

Результати, їх новизна, теоретичне та практичне значення. У магістерській роботі досліджено та обґрунтовано сутність процесу «блакитного зростання» в економіці України для умов берегових зон та територій.

Рекомендації щодо використання результатів роботи з зазначенням галузі застосування. Висновки та рекомендації роботи доведені до рівня конкретних рекомендацій і можуть бути використані у практичній діяльності Мінагрополітики України, Мінінфраструктури України.

Перелік ключових слів: «блакитне зростання», екосистемні послуги, аквакультура, управлінські механізми, державна підтримка, управління.

SUMMARY

Actuality of theme. Blue growth is a long-term strategy to support sustainable growth in the maritime sector. It recognizes that the seas and oceans are the impetus for a European economy with great potential for innovation and growth. Integrated Maritime Policy is a contribution to achieving the objectives of the Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive growth. The 'blue economy' includes 5.4 million jobs and has a total value of almost EUR 500 billion a year. However, further growth is possible in a number of areas identified in the strategy: coastal tourism, aquaculture, blue energy, blue biotechnology, seabed development.

The indisputable role of aquaculture in raising the standard of living of the population encourages scientists to study the conceptual foundations of its formation and the transition to dynamic development in modern conditions. The modern domestic methodology of regulation of the agrarian sector is based on the works of V. Bodrov, P. Gaydutsky, V. Galushko, V. Geyets, O. Goychuk, A. Dibrova, S. Kvasha, M. Koretsky, M. Latinin, I. Lukinova, Yu. Lupenko, I. Maly, P. Makarenko, O. Mohylny, B. Panasyuk, P. Sabluk, O. Shpychak, V. Yurchyshyn and others. The purpose and objectives of the study. There are substantiations of theoretical, methodological and applied principles, as well as the development of practical recommendations for the formation of management mechanisms of the "blue growth" of the Ukrainian economy.

The purpose and objectives of the study. There are substantiations of theoretical, methodological and applied principles, as well as the development of practical recommendations for the formation of management mechanisms of the "blue growth" of the Ukrainian economy.

The purpose and tasks of the study. The realization of the purpose of the work led to the following tasks of the research: to define the main categories and concepts of the "blue economy" and features of the economic mechanism of environmental regulation as prerequisites for sustainable development; to develop ways of implementation of the European Union integrated maritime policy and "blue growth" in Ukraine, to propose ways of implementation of "blue growth" in the maritime transport industry; provide for the introduction of ecosystem service payment mechanisms to ensure the blue growth of the coastal zone of Ukraine.

The object of research is the complex of theoretical and applied aspects of implementation of "blue growth" in the economy of Ukraine for the conditions of coastal zones and territories.

The subject of the study is there are basic conditions and procedures for the formation and implementation of an effective "blue growth" policy in the economy of Ukraine for the conditions of coastal zones and territories.

Research methods. Both general scientific methods of cognition and special methods of economic research were used. Monographic and historical methods were used in the analysis of the stages of formation and development of the organic produce market. System-structural analysis was used to determine the sectoral and territorial structure of organic production.

Results, their novelty, theoretical and practical significance. In the master's thesis the essence of the clustering process of agro-industrial production was investigated and substantiated.

Recommendations for using the results of work with the indication of the scope of application. The conclusions and recommendations of the work are brought to the level of specific recommendations and can be used in the practical activities of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine, Ministry of Infrastructure of Ukraine.

Key words: «блакитне зростання», екосистемні послуги, аквакультура, управлінські механізми, державна підтримка, управління.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
Розділ Перший. Імплементация інтегрованої морської політики Європейського Союзу та «блакитне зростання» в Україні	11
1.1 Принципи та підходи інтегрованої морської політики Європейського Союзу	11
1.2. Роль аквакультури в глобальному забезпеченні «блакитного зростання».....	17
1.3. Розвиток аквакультури в Україні як елемент «блакитного зростання»	30
Розділ другий. Шляхи імплементации «блакитного зростання» в морську транспортну галузь.....	39
2.1. Морські порти в системі економіко-екологічної безпеки морегосподарського комплексу України.....	39
2.2. Організаційно-управлінські проблеми екологізації морських портів	52
2.3. Удосконалення менеджменту в портах України в контексті «блакитного зростання»	62
Розділ третій. Впровадження механізмів плати за екосистемні послуги для забезпечення «блакитного зростання» берегової зони України	73
3.1. Роль екосистемних послуг в формуванні «блакитного зростання».....	73

3.2	Узагальнення міжнародного досвіду банкінгу екосистемних послуг.....	84
3.3.	Підхід швидкої оцінки екосистемних послуг водно-болотних угідь..	87
3.4	Організаційно-економічні та технічні заходи, спрямовані на нарощування доданої вартості екосистемних послуг водно- болотних угідь	91
	Висновки.....	106
	Список літератури	108

ВСТУП

Актуальність теми. Блакитне зростання - це довгострокова стратегія по підтримці сталого зростання у морському секторі. Вона визнає, що моря та океани є стимулами для європейської економіки з великим потенціалом для новаторства та зростання. Інтегрована морська політика є внеском до досягнення завдань стратегії Європа 2020 по розумному, стійкому та інклюзивному зростанню. 'Блакитна економіка' включає 5.4 мільйонів робочих місць та має загальну вартість майже 500 млрд. Євро на рік. Однак, можливе подальше зростання у ряді напрямків, визначених у стратегії: прибережний туризм, аквакультура, блакитна енергія, блакитна біотехнологія, розробка морського дна. Необхідність забезпечення населення екологічно безпечною і доступною за ціною рибою в умовах скорочення промислу в морях і океанах спонукають до втручання у виробництво риби та інших водних біоресурсів у штучно створених, повністю контрольованих умовах аквакультури. Україну традиційно вважали "рибною країною", а розвиток рибного господарства визначався природними та кліматичними умовами. Водночас в умовах економічної кризи відбулася дестабілізація розвитку галузі. Ситуація значно погіршилася і потребує вжиття комплексу заходів, спрямованих на те, щоб важлива складова рибного господарства – аквакультура почала відігравати належну роль у розвитку української економіки. Тому основними питаннями сучасного етапу регулювання розвитку аквакультури є нарощування обсягів виробництва риби, розширення асортименту та поліпшення якості товарів, а на цій основі – забезпечення раціонального споживання рибної продукції населенням, створення сприятливих умов для виробників, поліпшення соціального розвитку села, позбавлення залежності країни від імпортних поставок.

Незаперечна роль аквакультури у підвищенні життєвого рівня населення спонукає вчених до опрацювання концептуальних засад її становлення й переходу до динамічного розвитку в сучасних умовах. В основі сучасної вітчизняної методології регулювання аграрного сектора лежать праці В. Бодрова, П. Гайдуцького, В. Галушко, В. Геєця, О. Гойчук, А. Діброви, С. Кваші, М. Корецького, М. Латиніна, І. Лукінова, Ю. Лупенка, І. Малого, П. Макаренка, О. Могильного, Б. Панасюка, П. Саблука, О. Шпичака, В. Юрчишина та інших. Вагомий внесок у теоретичне становлення системи державного регулювання економіки зробили такі зарубіжні вчені як Д. Кейнс, Р. Коуз, А. Маршалл, П. Самуельсон, А. Сміт, М. Фрідман та інші економісти. Необхідність дослідження цих проблем, їх актуальність і практичназначущість визначили вибір теми дисертаційної роботи.

Мета і задачі дослідження. Є обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних засад, а також розробка практичних рекомендацій щодо формування управлінських механізмів «блакитного зростання» економіки України.

Реалізація мети роботи обумовила наступні завдання дослідження: визначити основні категорії та поняття «блакитної економіки» та особливості економічного механізму екологічного регулювання, як передумови стійкого розвитку; розробити шляхи імплементації інтегрованої морської політики Європейського Союзу та «блакитне зростання» в Україні, запропонувати шляхи імплементації «блакитного зростання» в морську транспортну галузь; забезпечити впровадження механізмів плати за екосистемні послуги для забезпечення «блакитного зростання» берегової зони України.

Об'єктом дослідження є комплекс теоретичних і прикладних аспектів провадження «блакитного зростання» в економіці України для умов берегових зон та територій.

Предметом дослідження є основні умови та процедури формування і реалізації ефективної політики «блакитного зростання» в економіці України для умов берегових зон та територій.

Методи дослідження. Були використані як загальнонаукові методи наукового пізнання, так і спеціальні методи економічних досліджень. Монографічний та історичний методи було використано при аналізі етапів формування та розвитку ринку органічної продукції. Системно-структурний аналіз було використано при визначенні галузевої й територіальної структури органічного виробництва. Статистично-економічні методи, зокрема факторного та кореляційно-регресійного аналізу було використано при встановленні стану аквакультури та морської галузі.

Результати, їх новизна, теоретичне та практичне значення. У магістерській роботі досліджено та обґрунтовано сутність процесу «блакитного зростання» в економіці України для умов берегових зон та територій.

Рекомендації щодо використання результатів роботи з зазначенням галузі застосування. Висновки та рекомендації роботи доведені до рівня конкретних рекомендацій і можуть бути використані у практичній діяльності Мінагрополітики України, Мінінфраструктури України.

Перелік ключових слів: «блакитне зростання», екосистемні послуги, аквакультура, управлінські механізми, державна підтримка, управління.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ
Імплементація

ВИСНОВКИ

1. Інтегрована морська політика Європейського Союзу (ІМР) має за мету більш збалансований підхід до морських питань, а також підвищення координації між різними програмами. Головним фокусом уваги ІМР є: питання, які не підпадають під секторальну політику, наприклад "блакитне зростання" (економічне зростання на основі різних морських секторів).

Для того, щоб приймати до уваги взаємозв'язок промислової та людської діяльності, у основі яких знаходиться море. У таких питаннях, як морські перевезення та порти, енергія вітру, морські дослідження, рибальство, туризм рішення у одній галузі можуть вплинути на усі інші. Наприклад, офшорні вітряні турбіни можуть порушити морські перевезення, що в свою чергу впливатиме на порти; для збереження часу та коштів, заохочуючи відомства різних країн до обміну даними з різних напрямків та до співробітництва замість роботи окремо з різних аспектів тієї ж самої проблеми; для розбудови тісного співробітництва між відповідальними особами у різних секторах на усіх урядових рівнях – національних, морських, регіональних та місцевих органів, міжнародних організацій, як у Європі так і за її межами. Велика кількість країн визнає цю необхідність та переходить до більш структурованого та системного співробітництва.

2. Вивчення зарубіжного досвіду показує, що державне регулювання аквакультури спрямоване на вдосконалення законодавства, надання кредитів невеликим господарствам без гарантійних позик, сприяння залученню іноземних інвестицій, здійснення ефективної політики щодо впровадження системи ліцензування. Це дає можливість уряду визначати конкретні заходи для кожного окремого виду аквакультури, забезпечувати виробництво якісної та безпечної продукції. Вказані заходи впливу сприяли зростанню світового обсягу виробництва аквакультури з 1 млн. т у 1950 р. до 58,3 млн т у 2010 р. який втричі перевищив збільшення світового виробництва м'яса за цей самий період. Тому врахування досвіду країн із високоефективним аквакультурним виробництвом є

невідкладною задачею адаптації національної системи регулювання галузі відповідно до міжнародних вимог.

3. Вироблення стратегії вирішення проблем екологічної безпеки морських портів України у взаємозв'язку з реорганізацією управління всім морським господарством і Мінприроди України. Удосконалення системи управління морегосподарської діяльністю в цілому на основі принципів комплексування і інтегрування як сукупності всіх галузей, виробничих об'єктів (підприємств, об'єднань), так і економічної, екологічної та соціальної складових морегосподарської діяльності. Інтеграція України та перетворення її в цілісний морегосподарський комплекс (МГК) як об'єктивний і закономірний процес відкриє якісно нові можливості подолання міжгалузевих, економіко-екологічних та інших суперечностей.

4. Сутність ринків екосистемних послуг полягає у компенсації потенційних збитків постачальникам (стейкхолдерам) екосистемних послуг, які здійснюють природоохоронні заходи по їх збереженню чи відтворенню, проте не отримують рівноцінної з споживачами (бенефіціарами) вигоди від таких екосистемних послуг. Очевидно, що застосування ринкового підходу при формуванні компенсаційного механізму відшкодування збитків від погіршення/знищення екосистемних послуг надає змогу у такий спосіб отримати певні фінансові вигоди/компенсацію постачальникам за здійснені витрати на недопущення погіршення/знищення екосистемних послуг. Підсумовуючи проведені дослідження інноваційних підходів до формування компенсаційного механізму відшкодування збитків від погіршення/знищення екосистемних послуг, варто підкреслити, що висвітлені підходи є сучасними, новітніми для більш вірогідного та повнішого розкриття не лише компенсаційного механізму цього виду, а й також, на мій погляд, є загальнометодологічними, універсальними підходами для опрацювання компенсаційного механізму відшкодування економічного збитку від забруднення навколишнього природного середовища за іншими екосистемними об'єктами.

Список літератури

1. Александров Б., Берлинский Н. Итоги гидробиологических исследований водной среды Одесского порта в рамках выполнения программы «Глобалласт» // Судоходство, № 7-8, 2003. – С. 62.
2. Александров М.Н. Безопасность человека на море. – Л.: Судостроение, 1983. – 208 с.
3. Белобров Е.П., Голубятников Н.И. О роли государственного санитарного надзора на водном транспорте при ликвидации аварийных ситуаций в портах и на объектах морехозяйственного комплекса Украины. // Материалы IV международной научно-практической конференции «Проблемы экологической безопасности и развития морехозяйственного и нефтегазового комплексов» (г. Севастополь, 30 августа – 3 сентября 2004 г.). – Одесса, 2004. – С. 186-193.
4. Белый О.В. «Грамотное управление стоит дорого. Неграмотное – еще дороже» // Судоходство, 2006, № 11. – С. 2-3.
5. Бланк Ю., Мельник А. Организационно-экономические механизмы обеспечения безопасности в портах // Судоходство, № 11-12, 2003. – С. 33-35.
6. Бланк Ю.И. Экологические проблемы морехозяйственного комплекса // Материалы II научно-практической конференции «Экологические проблемы и особенности эксплуатации береговых объектов морехозяйственного комплекса Украины» (г. Севастополь, 4-8 сентября 2000 г.). – Одесса, 2000. – С. 13-17.
7. Бланк Ю.Н., Мельник А.Ю., Чернышев С.К. Имитационное моделирование процесса распределения нефтяного slicka после аварийного разлива в море // Материалы IV международной научно-практической конференции «Проблемы экологической безопасности и развития морехозяйственного и нефтегазового комплексов» (г. Севастополь, 30 августа – 3 сентября 2004 г.). – Одесса, 2004. – С. 45-64.
8. Вдовенко Н.М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні: Монографія / Н.М. Вдовенко. – К: Кондор-Видавництво, 2013. – 464 с.

9. Дубов Ю.Н. Управление комплексной безопасностью в морских торговых портах Украины // Судоходство, № 9-10, 2004. – С. 26-27.
10. Егорова Г.В., Нильва А.Е. Авария: придет на помощь: принципы создания береговых центров обеспечения борьбы за живучесть судов // Судоходство, 2016, № 10. – С. 24-26.
11. Жуков А. МКУБ: уроки и будущее // Судоходство, 2006, № 11. – С. 18-19.
12. Закон на службу морскому транспорту // 2006, № 11. – С. 8-9. (Проект решения Комитета Верховной Рады Украины по вопросам транспорта)
13. Закон Украины «Об объектах повышенной опасности», № 2245-III, г. Киев, 18.01. 2001 г.
14. Ивашко Е. Представлен проект реконструкции Днепро-Бугского узла // Голос Украины, 2007, № 26. – С. 8.
15. Инвестиции в Ильичевский порт // Моряк Украины, 2007, № 6. – С. 2.
16. Котляров А.А., Казаков А.Л., В.В. Тысячная Организация и ведение мониторинга качества морской воды на объектах морехозяйственного комплекса // Материалы II научно-практической конференции «Экологические проблемы и особенности эксплуатации береговых объектов морехозяйственного комплекса Украины» – Одесса, 2015. – С. 32-36.
17. Луковцев В. МКУБ: научно-технический аспект безопасности // Судоходство, № 11-12, 2003. – С. 21.
18. Международные транспортные коридоры Украины: сети и моделирование. Том 1. Наземные виды транспорта /А.А. Бакаев, С.И. Пирожков, В.Л. Ревенко, Л.А. Бакаев, Ю.А. Кутах.–К.: КУЭТТ, 2003. – 518 с.
19. Мельник А.Ю., Чернышев А.С. Разработка концепции информационного обеспечения системы экологической безопасности // Материалы IV международной научно-практической конференции «Проблемы экологической безопасности и развития морехозяйственного и нефтегазового комплексов» (г. Севастополь, 30 августа – 3 сентября 2004 г.). – Одесса, 2004. – С.

145-163.

20. Методика определения рисков и их приемлемых уровней для декларирования безопасности объектов повышенной опасности. Утв. Приказом Мин. Труда и социальной политики Украины, № 637, г. Киев, 04.12. 2012 г.

21. Морская отрасль: Наболело. Высказались. Что дальше? // Судоходство, 2006, № 11. – С. 6-7.

22. Об идентификации и декларированной безопасности объектов повышенной опасности, Постановление КМ Украины, № 956, г. Киев, 11.07. 2002 г.

23. Организационно-экономические аспекты формирования морехозяйственного комплекса Украины / Б.В. Буркинский, В.Н. Степанов, В.И. Золотов, Н.Г. Ковалева, Л.Л. Круглякова. – Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2001. – 94 с.

24. Положення про моніторинг потенційно небезпечних об'єктів. Затв. Наказом МНС України, № 425, м. Київ, 06.11. 2003 р.

25. Програма дій з подальшого впровадження “Порядку денного на ХХІ століття” (“RIO+5”) – К.: Интелсфера, 2010. – 59 с.

26. Семина Н.В. Эколого-экономические аспекты системы менеджмента окружающей среды государственного предприятия «Морской торговый порт Южный» // Развитие предприятий морехозяйственного и нефтегазового комплексов. Материалы V Международной научно-практической конференции. - Одесса-Южный: Изд-во «Друк», 2016. – С. 44-47.

27. Станков Ю. Морские порты Румынии: сегодня и завтра // Судоходство, 2007, № 1-2. – С. 45-47.

28. Типове Положення по єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру. Затв. Наказом МНС України, № 387, м. Київ, 21.12. 1998 р.

29. Чеботаев К.П. Проблемы пожарной безопасности и защиты окружающей среды при эксплуатации причалов нефтяных терминалов и пути их

решения. // Материалы V Международной научно-практической конференции «Развитие предприятий морехозяйственного и нефтегазового комплексов. Проблемы экологии и экономики». – Южный-Одесса: Друк, 2006. - С. 74-76.

30. Чеботарев К. Порт, нефть, газ: спасти от пожара // Судоходство, 2006, 12. – С. 50-51.

31. Чернявский Г. И. Экономика рыбной промышленности / Г. И. Чернявский. – М. : Агропромиздат, 1987. – 248 с.

32. Шацило А.Я., Шульга Д.В. Обоснование и основные этапы проведения экологического аудита // Материалы V Международной научно-практической конференции «Развитие предприятий морехозяйственного и нефтегазового комплексов. Проблемы экологии и экономики». – Южный-Одесса: Друк, 2016. - С. 102-106.

33. Щипцов А.К. Международное регулирование безопасности судоходства // Материалы 3-й Всеукраинской конференции «Судоходство Украины – инновации флота, портов и грузоперевозок» – г. Коктебель (Крым), 2003. – С. 89-96.

34. Человеческий фактор как одна из причин морских аварий // Holland Shipbuilding International, February, 1993.

35. Communication to the Council of Ministers concerning the integrated planning of coastal areas COM (86/571).

36. "Conservation of ecosystem services". basicbiology.net. Adam Purcell. Archived from the original on 29 November 2014.

37. "LIFE Viva Grass | Integrated planning tool for grassland ecosystem services". vivagrass.eu. Archived from the original on 7 August 2016. Retrieved 6 September 2016.

38. Balvanera, P. C. Kremen, and M. Martinez. 2005. Applying community structure analysis to ecosystem function: examples from pollination and carbon storage. Ecological Applications 15: 360-375.

39. Brown, Thomas C.; John C. Bergstrom; John B. Loomis (2007). "Defining, valuing and providing ecosystem goods and services" (PDF). *Natural Resources Journal*. 47 (2): 329–376. Archived from the original (PDF) on 2013-05-25.
40. Cf. Cosgrove, D.E. 1984: *Social Formation and Symbolic Landscape*, London; Schama, S. 1995: *Landscape and memory*. New York; Kirchhoff, T./Trepl, L./Vicenzotti, V. 2012: *What is landscape ecology? An analysis and evaluation of six different conceptions*. *Landscape Research iFirst*.
41. Cf. Cosgrove, D.E. 1984: *Social Formation and Symbolic Landscape*, London; Schama, S. 1995: *Landscape and memory*. New York; Backhaus, G./Murungi, J. (eds.): *Symbolic Landscapes*. Dordrecht 2009.
42. Chichilnisky, G. and G. Heal. 1998. Economic returns from the biosphere. *Nature* 391: 629-630.
43. Daily, Gretchen C.; Söderqvist, Tore; Aniyar, Sara; Arrow, Kenneth; Dasgupta, Partha; Ehrlich, Paul R.; Folke, Carl; Jansson, AnnMari; Jansson, Bengt-Owe (21 July 2000). "The Value of Nature and the Nature of Value". *Science*. 289 (5478): 395–396. doi:10.1126/science.289.5478.395. ISSN 0036-8075. PMID 10939949. Archived from the original on 5 June 2017.
44. Daniel, T. C. et al. 2012: Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* 109: 8812–8819 [1].
45. DeFries, R.S., J.A. Foley, and G.P. Asner. 2004. Land-use choices: balancing human needs and ecosystem function. *Frontiers in Ecology and the Environment* 2: 249-257.
46. Ehrlich, P.R. and A. Ehrlich. 1970. *Population, Resources, Environment: Issues in Human Ecology*. W.H. Freeman, San Francisco. 383pp. - see p.157
47. Ehrlich, P.R. and A. Ehrlich. 1981. *Extinction: The Causes and Consequences of the Disappearance of Species*. Random House, New York. 305pp.
48. Elmqvist, T., C. Folke, M. Nyström, G. Peterson, J. Bengtsson, B. Walker and J. Norberg. 2003. Response diversity, ecosystem change, and resilience. *Frontiers in Ecology and the Environment* 1: 488-494.

49. EU Environment (22 April 2016), Ecosystem services and Biodiversity - Science for Environment Policy, archived from the original on 6 August 2017, retrieved 6 September 2016
50. Frost, T.M., S.R. Carpenter, A.R. Ives, and T.K. Kratz. 1995. "Species compensation and complementarity in ecosystem function." In: C. Jones and J. Lawton, editors. Linking species and ecosystems. Chapman & Hall, London. 387pp.
51. Gorriz-Misfud, Elena; Varela, Elsa; Piqué, Miriam; Prokofieva, Irina (2016). "Demand and supply of ecosystem services in a Mediterranean forest: Computing payment boundaries" (PDF). Ecosystem Services. doi:10.1016/j.ecoser.2015.11.006. Archived (PDF) from the original on 6 August 2016.
52. Grime, J.P. 1997. "Biodiversity and ecosystem function: The debate deepened." *Science* 277
53. Guo, Z.W., X.M. Xio and D.M. Li. 2000. An assessment of ecosystem services: water flow regulation and hydroelectric power production. *Ecological Applications* 10: 925-936.
54. Hanson, C, J Ranganathan, C Iceland, and J Finisdore. (2008) The Corporate Ecosystem Services Review (Version 1.0). World Resources Institute.
55. Hardin, G. 1968. The tragedy of the commons" *Science* 162: 1243-1248.
56. Jump up to:a b Kremen, C. 2005. Managing ecosystem services: what do we need to know about their ecology? *Ecology Letters* 8: 468-479.
57. Jump up to:a b Daily, G.C. 1997. *Nature's Services: Societal Dependence on Natural Ecosystems*. Island Press, Washington. 392pp.
58. Jump up to:a b Daily, G.C., T. Söderqvist, S. Aniyar, K. Arrow, P. Dasgupta, P.R. Ehrlich, C. Folke, A. Jansson, B. Jansson, N. Kautsky, S. Levin, J. Lubchenco, K. Mäler, D. Simpson, D. Starrett, D. Tilman, and B. Walker. 2000. The value of nature and the nature of value" *Science* 289: 395-396.
59. Jump up to:a b Lawton, J.H. 1994. What do species do in ecosystems? *Oikos* 71: 367-374.

60. Kirchoff, T. 2012: Pivotal cultural values of nature cannot be integrated into the ecosystem services framework. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA* 109 (46): E3146.
61. Leopold, A. 1949. *A Sand County Almanac and Sketches from Here and There*. Oxford University Press, New York. 226pp.
62. Marsh, G.P. 1864 (1965). *Man and Nature*. Charles Scribner's Sons, New York. 472pp.
63. Millennium Ecosystem Assessment (MA). 2005. *Ecosystems and Human Well-Being: Synthesis* "Archived copy" (PDF). Archived (PDF) from the original on 3 December 2013. Retrieved 29 January 2013.. Island Press, Washington. 155pp.
64. Naeem S. 1998. "Species redundancy and ecosystem reliability" *Conservation Biology* 12: 39–45.
65. Ojea, E. *Classifying Ecosystem Services for Economic Valuation: the case of forest water services*. BIOECON Conference, Venice 27–28 September 2010
66. Osborn, F. 1948. *Our Plundered Planet*. Little, Brown and Company: Boston. 217pp.
67. Perrot-Maître, D. (2006) *The Vittel payments for ecosystem services: a "perfect" PES case?* International Institute for Environment and Development, London, UK.
68. Raudsepp-Hearne, C. et al. 2010. *Untangling the Environmentalist's Paradox: Why is Human Well-being Increasing as Ecosystem Services Degrade?* *Bioscience* 60(8) 576–589.
69. Schumacher, E.F (1973). *Small is Beautiful: A Study of Economics As If People Mattered*.
70. Sears, P.B. 1956. "The processes of environmental change by man." In: W.L. Thomas, editor. *Man's Role in Changing the Face of the Earth* (Volume 2). University of Chicago Press, Chicago. 1193pp.
71. *Study of Critical Environmental Problems (SCEP)*. 1970. *Man's Impact on the Global Environment*. MIT Press, Cambridge. 319pp.
72. *The Ecological and Economic Foundation*, chapter 1, p.19, TEEB, 2010

73. Tilman, D., C.L. Lehman, and C.E. Bristow. 1998. Diversity-stability relationships: statistical inevitability or ecological consequence?" *The American Naturalist* 151: 277-282.

74. Vogt, W. 1948. *Road to Survival*. William Sloan: New York. 335pp.

75. Walker, B.H. 1992. "Biodiversity and ecological redundancy." *Conservation Biology* 6: 18-23.